

Mladina

Vsebina 1. številke:

BRATKO KREFT: Uvod. ANTON OCVIRK: Večer o vernih dušah. RADIVOJ REHAR: Čemu vprašuješ, bleedi moj poet? ALFONZ GSPAN: Od veje smo odkrhnjen list. DIZMA: Epiigrami. † SREČKO KOSOVEL: Kaj je kulturno gibanje. † SREČKO KOSOVEL: Prešeren. BRATKO KREFT: Predsmrtni dnevnik ruskega pesnika Aleksandra Bloka. FRAN ZWITTER: Dijaška stanovska organizacija. DR. FRAN VEBER: Sokrat. — ZAPISKI: Avgust Černigoj ((Ferdo Delak.) Miklošičev spomenik in slov. umetniki (Bratko Kreft.) Poslano. (Jernej Stante.) — —

1926/1927.

CENA 5 Din.

Štev. 1.

NAROČAJTE IN PODPIRAJTE „MLADINO“!

Vsi na delo za „Mladino“!

Povsod zahtevajte „Mladino“!

V vse kavarne in knjigarne „Mladino“!

„Mladina“ je edina borbena slovenska revija!

„Mladina“ je izraz hotenj vseh naprednih sil slovenskega naroda!

„Mladina“ je boj, sproščenje, nova pot!

„Mladina“ je najcenejša slovenska revija!

„Mladina“ nima nikjer fondov in bank!

„Mladino“ podpirajte, naročajte in pridobivajte novih naročnikov!

Prvi in drugi letnik še v zalogi! Naročite! Kdor pridobi 10 novih naročnikov, dobi cel tek. letnik zastonj!

Kdor ni prejel prve številke, naj reklamira.

Študentje, profesorji, učitelji, kmetje, delavci itd. vsi na agitacijo za „Mladino“, mlado revijo za vse kulturne probleme!

Celoletna naročnina za dijake je Din 30.—, za nedijake Din 40.—.

Uredništvo in upravništvo: Ljubljana, Kolodvorska ulica šte. 7.

Rokopisi se ne vračajo. Naročnina, reklamacije itd. naj se pošiljajo samo upravi. — Poština plačana v gotovini.

Urednik: Bratko Kreft.

Odgovorni urednik: Andrej Šifrar.

Izdaja konzorcij „Mladine“ v Ljubljani. (Odg. Stanko Tomšič.)

Za tiskarno „Merkur“: Andrej Sever v Ljubljani.

Naslovna stran po načrtu arh. Špinčiča.

NAROČAJTE IN PODPIRAJTE „MLADINO“!

MLADINA

III. LETNIK.

UREDILI:

ŠTEV. 1—5 BRATKO KREFT,
6—10 ALFONZ GSPAN IN VINKO KOŠAK.

1926/27.

IZDAJA KONZORCIJ „MLADINE“.

NATISNILA TISKARNA „MERKUR“ V LJUBLJANI.

M. L. ADINA

III. FEENIK

UNIVERSITY

STATE OF RHODE ISLAND

OFFICE OF THE ATTORNEY GENERAL

Sign. II/718-3 a

Nov. 16 1955

29. IX. 1956

VSEBINA.

	Stran		Stran
Pesmi in proza:			
Dizma: Epigrami. (Iz galerije naših književnikov)	4	Radivoj Rehar: Čemu vprašuješ, blede moj poet?	3
Janko Glaser: † Srečko Kosovel	25	Mi vsi drevesa smo in rastemo	27
Meditacija	73	V noči	73
Alfonz Gspan: Od veje smo odkrhnjjen list	4	Tone Seliškar: Jazz-band	194
Grem	30	Oskrunjena pomlad	195
Katedrala	74	Jiři Wolker—Božidar Borko: Bolnica	33, 78
Spati	198	Članki:	
Miran Jarc: Vrnitev. (Odlomek iz romana »Dedič«)	201	Franjo Aleš: Slovenija — Sloven- cem!	97
† Srečko Kosovel: Kraljevska pe- sem	27	Slovenski gospodarski problemi	149
Romanca	74	Slovenska socialno - politična vprašanja	225
Pomlajevanje	77	Ivo Grahor: Zbližanje z Bolgari	173
Momenti	77	Alfonz Gspan: Uvodne besede, go- vorjene na recitacijskem večeru pesmi Srečka Kosovela	169
Pesem št. X	195	J. K.: Nekaj o sodobni vzgoji	64, 109
Cirkus Kludsky, prostor št. 461	196	Ciril Kočevar: Naša legitimacija	207
Vinko Košak: Fabrike	28	† Srečko Kosovel: Kaj je kulturno gibanje	5
Nekdaj	75	Prešeren	6
Oče	198	Kulturni pomen Ivana Cankarja	41
Fran Kotnik: Naša vas	76	Samomori	68
Bratko Kreft: V zakotni ulici	37, 81	Razpad družbe in propad umet- nosti	145
Mirko Kunčič: Brezplodno dnevi beže	29	Vinko Košak: O popularizaciji umetnosti	99
Mirko Lipužič: Rudnik	75	Jakopič in naša nacionalna dolž- nost	111
Stanko Mencinger: Gravitacija	30	Slovenska univerza v Ljubljani	121
Klic	77	Jugoslovansko bolgarsko zedi- njenje	172
Ludvik Mrzel: Otroci	199	Bratko Kreft: Uvodne besede	1
Anton Ocvirk: Večer o vernih du- šah	3	Predsmrtni dnevnik ruskega pesnika Aleksandra Bloka	7
Žalostna pesem	29		
Balada	196		
Fran Onič: Dež pada	197		
Tone Potokar: Nevesta	28		
Potočnice	76		
Vladimir Premru: Pesem naših dni	197		

	Stran		Stran
Smrtna rosa	51	Alfonz Gspan: Alojzij Gradnik:	
Ruski teater	88, 127, 152, 180	De profundis	118
Joško Krošelj: Pesem sedanjosti	31	Dva večera v Mestnem domu	139
Vlado Martelanc: Panait Istrati, glasnik Balkana	217	Miran Jarc: Človek in noč	229
Lojze Mlinar: Znanstvo v novi Rusiji	106	Ciril Kočever: Hamletstvo in slovenska mladina	158
Ludvik Mrzel: Nacionalni problem	175	Vinko Košak: »Jugoslovenski film«	115
Ob Srečkovih pesmih	205	Predavanje o Kitajski	168
Fran Onič: Proslave	42	Narodni dom	227
Vlado Premru: Slovenstvo in naši kulturni delavci	94, 177	Bratko Kreft: Miklošičev spomenik in slovenski umetniki	23
Radivoj Rehar: Najnovejša nemška dramatika	47, 86	Knjige Kmetijske matice	143
Sklepne besede ob tretjem letniku	193	M.: Masaryk in primorski Slovenci	69
Janko Traven: Slovenski gospodarski problemi	123	Ludvik Mrzel: Antievropa	71
Lojze Ude: O klerikalizmu	211	Desetletnica majske deklaracije	228
Fran Veber, dr. univ. prof.: Sokrat. (Nadaljevanje.) 15, 57, 131, 182	155	Anton Ocvirk: Vodnikova družba in njene knjige	70
A. Vikin: Socialna reakcija v Jugoslaviji	101	Kralj Oidipus	191
Fran Zwitter: Dijaška stanovska organizacija	13	Fran Onič: Tretja etika Antona Podbevška	116
Zapiski:			
Angelo Crkvenik: Recitacijski večer Kosovelovih pesmi	166	Božo Popović: Vidovičevo »etično-kulturno« ali rentabilno podjetje	188
Ciril Debevec: Post festum: če se vrne slovenska igralka domov	112	Alma Sodnik, dr.: Vidmar »De mortuis nil nisi bene«	141
Kratek razgovor z novim gospodom upravnikom	136	Ciril Spindler: »Abolicionistom«	187
Nekaj opazk k mojemu »Razgovoru z novim gospodom upravnikom«	160	Jernej Stante: Poslano	24
Ferdo Delak: Avgust Černigoj	20	Lojze Ude: Učitelj Vinko Möderndorfer, voditelj mežiških rudarjev	234
Reinhardtovi disidenti v Ljubljani	233	Platnice:	
Ivo Grahor: Vprašanje o krizi »naše« srednje šole	165	Ciril Debevec: Gledališče v krizi	7 štev.
Idejni temelji slovanskega agrarizma	230	Alfonz Gspan: Opombe	9—10 štev.
		Izjava	9—10 štev.
		† Srečko Kosovelove pesmi	4—5 štev.
		Listnica uprave	6, 9—10 štev.
		Listnica uredništva	6, 9—10 štev.
		P. n. naročnikom, sotrudnikom in prijateljem	1 štev.
		Slovenski javnosti	2—3 štev.

LETO III.

MLADINA

ŠTEV. 1.

1926—1927.

Bratko Kreft:

Mi gremo naprej. Korak za korakom si klešemo cesto, po kateri bomo prišli do cilja. Z uporno nogo stopamo in z mladostjo svežih mišic rušimo, kar je gnilega in peščenega na tej cesti, zakaj naše delo mora biti granit v granitu, ki ga vežemo samo z zdravim, trdnim, vseupornim. Nikoli še ni zidal zidar na močvirje in ruševine. In če je naletel na kaj takega, je kopal, premetaval, tako dolgo kopal, da je zadel na trdno, toplo zemljo, kjer se je usidral in z opeko na opeko vzpenjal tja gor, kamor je hotelo njegovo srce. Tako delamo mi in taka je naša zveza s tradicijo.

Kaj zato, če jih je še mnogo, ki oklevajo in omahujejo, četudi se je že vzbudilo v njih hrepenenje po novem, zdravem in živem življenju. Nič omahovanja, nič malodušnosti ni treba, mi gremo naprej in vam prožimo roke! Zakaj most je že izklesan in noge so neustrašno stopile na cesto, ki vodi k novemu človeštvu in novemu slovenstvu: da bo človek res človek, Slovenec res Slovenec in ne hlapec starih in novih gospodarjev. V človečanstvu se bomo preporodili in za človeka se bomo borili kot narod med narodi. Zakaj mi dobro vemo, da ne trpita samo slovenski kmet in delavec, tisoče in tisoče jih ječi na severu in jugu, vzhodu in zahodu. In da bo naše in vseh sproščenje hitrejše in da bo človek, ki pride, res človek, prožimo roke preko vseh meja in se borimo z borci vseh borecev.

Kaj zato, če so se pred velikimi dogodki sedanosti slovenski kulturonošci skrili v ljubljanske kleti, kjer kolovratijo in fajmoštrujejo. Iztaknili jih bomo v najskrivnejših kotičkih in jih postavili pred zrcalo, da bodo sami videli svoja obličja. Zakaj tako maloverni so postali, da tožijo in tarnajo nad nami, ki baje lajamo radi lajanja samega. Bogme, tak l'art pour l'artizem se v času, ko tlačijo slovenskega kmeta davki in povodnji, ko slovenski delavci umirajo v francoskih rudnikih in padajo na maroških frontah v jarmu svetovnega imperializma, pač ne spleča. Ali je to lajanje radi lajanja, če povemo, da morajo radi številnih TPD naši ljudje v tujino iskat kruha in doma, ker jih iz domovine izganjata domači in tuji kapitalist, roko v roki ob istem času, ko igra slovensko gledališče Zapeljivke in Grofice Marice, študentje in orjunaši pa se — bogve zaradi katerih idej — tepejo s policaji. S kričečo besedo in s tem, če orjunaši ranijo tri policaje, še dolgo ne bomo odrešili ne Primorja ne Korotana in tudi nettunskih itd. konvencij ne bomo razveljavili. Današnji čas je čas železne pesti.

Ne obsojaj pa tistega, ki ni kriv ničesar, ampak je samo slučajno orodje. S pozornim očesom se ozri okrog sebe, pomisli in spoznal boš koga je treba zgrabiti za vrat.

Dolga je še pot. Boj še davno ne bo končan. Predno se začne s stavbo, je treba odvesti vso navlaklo in iztrebiti mlakužo.

Treba je še dolgo — lajati.

In da ne bo kdo izmed velikih gospodov, ki imajo stolčke in ugled v vseh panogah slovenske kulture, nevoljno skimal že ob prvi številki tretjega letnika, ter se histerično zjezil nad Mladino in nami, ki tako preziramo staro in uničujemo tradicijo, mu postrežemo z besedami pesnika Otona Župančiča, ki je danes že zaslužen, naroden mož in ki ima uspeh:

A danes, danes... Kako je nam?

Kot njemu takrat:

po hudih bojih,

po trudnih voznjah

prišel je v snu na čudežni ladji

Odiséj hrepeneči na Itako drago...

In v hiši domači,

na dedini stari

sedel je v pepelu

zasramovan...

Ni smel govoriti,

krotil si je siloma mišice ljute,

gnev goltal v grlo,

a z gnevom globoko zalito

mu je v prsih lajalo sree...

Da, bratje, nam danes ni drugega:

vsa srea zdaj,

vsa zvesta srea pri nas,

vsa prava srea pri nas —

lajajte, lajajte, lajajte zdaj!

Da jim izlajamo pismo,

da jim izlajamo našo besedo,

ho — tem našim možem!

(Oton Župančič: Naše pismo. Ljubljanski Zvon 1917, str. 617.)

Kdor ima sužnje, da delajo zanj, nujno zapade demoralizaciji, od katere so vsi simptomi bolnosti in degeneracije, ki jih danes Evropa kljub svojemu visokemu standardu izkazuje. T a g o r e.

Nobeno čustvo se mi ne zdi tako vredno prezira kakor čustvo sovražnosti do onega, kar raste, kar je mlado. Marsikaj od tega, kar danes počno, mi ni všeč. To pa me prav nič ne moti v prepričanju, da mora izmed dveh generacij, ki živita druga z drugo, zdravo sovraštvo biti v mladih. T h o m a s M a n n.

Anton Ocvirk:

Večer o vernih dušah.

Večer —
 V polmračni sobi
 ob ugaslem ognju
 tiho govore ...
 Po izbi bleda luč lojenke
 prasketaje mre ...

»Kaj, mati,
 tiho je zatrepetalo,
 tako boječé, plašno zaječalo
 prav tam ob oknu?
 In vaš obraz, o mati,
 nocoj je ostarel,
 ah in zakaj molčíte ves večer
 in vse rdeče so vaše oči?
 Zakaj se tresete, o mati?

Troje glasov je obenem zajokalo
 in sklonilo glave ...
 Iz mračnega zidovja
 pa je rasel bled obraz
 napol upal, napol krvav ...

Večer —
 V polmračni sobi
 ob ugaslem ognju
 trije otroci kleče —
 na sredi bled obraz —
 in vsi molče.

Radivoj Rehar:

Čemu vprašuješ, bleedi moj poet?

Čemu vprašuješ, bleedi moj poet,
 kdo smo, odkod, čemu v te naše dni
 in kdo — nas je postavil, kdo odmeril
 nam težko pot je v črni mrak noči;
 v iskanje luči kdo nas je usmeril?

Čemu vprašuješ, ko je vse zaman,
 ker taka je postava, tak ukaz,
 da v nemi grozi bili smo spočeti,
 rojeni v strašen, razvrednoten čas;
 od pekla strti, od neba prokleti.

Mi vdano šli smo v noč, v somrak bogov,
mi deca groze, deca bolnih sanj,
plesali s smrtjo strašni smo kankan
in pesem strašno smo o grozi peli
čez vse zemlje, čez slednji ocean.

In iz krvi zdobljenih naših src
krvavo rdeče rože so vzcvetele,
razrastle se v bolesti silne cvet —
in v molku groze vse so onemele
bogovske misli naše — o poet.

Alfonz Gspan:

Od veje smo odkrhnjen list.

Od veje smo odkrhnjen list,
ki ga jesenski veter dvigne
in nese čez megleno plan,
dokler nas ne spusti narahlo
v teman tolmun.

In se pogrezamo,
tipaje dvigamo,
brez kraja, noč in dan —
dokler ne dvigne glave izza gore
zima — Smrt.

Dizma:

EPIGRAMI.

Iz galerije naših književnikov.

Človek z bombami.

1.

Naš največji literat!
(Namreč, če merimo format.)

2.

Kača klopotača v menažerijskem kotci,
kače klopotače jalova jajca — klopotci:
pet let zastonj iz njih smo čakali zmaja —
ali naj čakamo zopet od kraja?

»Zvončkov« domači poet.

Izdelovanje verzov!

Točen, soliden obrat!

V vsaki številki natanko

en elaborat...

† Srečko Kosovel:

Kaj je kulturno gibanje.

Čudno vzporedno sta vzrasla Slovencem Cankar in socializem. Cankar, bojevnik moderne, nedogmatične svobodne misli, »Naši zapiski« (v tedanji dobi najboljša slovenska revija!), utemeljitelji in reformatorji slovenskega življenja. Kakor so njihove razprave veliko bolj gospodarsko, socijološko in statistično strokovne, so vplivale s svojo dognanostjo na resnost socialnih problemov, kakoršnih eden je i umetnost.

Kajti racionalna dognanost gospodarskega življenja upliva na sistematično graditev svetovnega nazora, oziroma na postanek enosmernega kulturnega gibanja, ker pomeni kultura **živo** v življenju. Ali kdor opazuje sodobni propad slovenskega socializma, ki ne sega preko stanovskih organizacij (sedaj se čuje, da se drami), kdor pozna sodobno umetnostno kulturo, ta pač ne more trditi, da sta Cankar in socializem pomenila **kulturno gibanje**.

Ne,

kulturno gibanje pomeni istosmerno uravnane tokove duševnih stremeljenj na vseh poljih, ne pomeni le dela kulturnih delavcev, marveč soudeleževanja vseh ljudi. In tega hoče »Mladina«.

Eno vprašanje je, ki ostro zadeva vse kulturne delavce: utemeljitev kulturnega gibanja, to se pravi, filozofska podlaga tega.

Ali nam nudi zgodovina podlago? Ne. Zgodovina ne, kajti vsako kulturno gibanje je že samo izraz nove »žive oblike« življenja, ki zato popolno drakoničnih zakonov ne more priznati. Eno pač priznava v zgodovini: **socijološke zakone razvoja**.

Ali nam nudi filozofija temelj kulturnega gibanja? Tudi ne. Zato, ker sistematična filozofija kot znanstvo nima »kulturno gibalnih ciljev«. Nudi nam pa filozofija spoznavna sredstva v svrhu točne analize kulturnega položaja. Za nas ima vrednost **kot psihologija kulturnega gibanja**.

Današnja kulturna gibanja morajo stopiti v razmerje z vsemi ostalimi kulturnimi sektanti velikega kulturnega kroga: z gospodarstvom, politiko, religijo, znanostjo in umetnostjo. Kajti naloga sodobnosti je sicer praktično diferenciranje, problemsko pa organično kulturnen stik z vsem življenjem. Človek je v razmerju do okolice: ljudi, pokrajine, živali; gospodarstvo v razmerju jaz — ti. Jaz (kot človekova gibalna sila) — ti (kot upor okolice), ako hočemo k novemu svetovnemu nazoru, moramo k skupnosti teh življenskih oblik.

In to je naš novi kulturni cilj: urediti razmerje bodočih življenskih oblik, ustvariti novo harmonijo med človekom in okolico, **novo religijo, religijo skupnosti kot enote**.

† Srečko Kosovel:

Prešeren.

Pred približno sto leti je pisal 24-letni Prešeren starišem:

»Ko bi bil od začetka to vedel, kar vem zdaj, to izkusil, kar sem izkusil zdaj, tako bi jaz gotovo nikoli ne videl Dunaja, toda zdaj je prepozno.«

Tedaj je bil Prešeren študent na Dunaju. Na zunaj še ni bil pesnik, toda njegova duša je bila že takrat globoko izoblikovana, globoko se je borila za svoje najsvetlejše cilje, ki jih je pahnilo vsakdanje življenje v stran, nevedoč, da se skriva ravno v onem nevidnem hrepenjenju poslanstvo človeka. In vso to edino in najvišjo borbo človeka je odkril Prešeren v svojem tridesetem letu, ko je začutil, kako črni ona temna zarja mladosti, ki jo je vsaj deloma razsvetil mladeniški ogenj. Kakor hladan mrtvaški poljub je prihajalo spoznanje, da umori še ono mladeniško upornost, ki je hotela zmagati z lepoto in resnico.

Pokrajina temni in Prešeren piše slovo svoji mladosti:

Okusil zgodaj sem tvoj sad, spoznanje!

Veselja dokaj strup njegov je vmoril:

Sem zvedel, da vest čisto, dobro djanje

Svet zaničevati se je zagovoril,

Ljubezen zvesto najti, kratke sanje!

Zbežale ste, ko se je dan zazoril.

Modrost, pravičnost, učenost, device

Brez dot žalvati videl sem samice.

Dva tečaja sta si trčila nasproti, eden bi se moral zdrobiti. Oni strašni tok življenja s svojo banalno, ozkosrčno nizkotno vsakdanjostjo, rujava blatna reka, ki se leno vali, postaja vedno gostejša in neprebrodlljivejša ter ona jasna mladeniška vera v lepoto, v dušo, sila, ki deluje večno, po svojih večnih zakonih. Če ti dve sili trčita, ubije se ne nobena. In tu je začetek konflikta v vsaki duši, tu je izvor razkola, tu je ključ do umevanja vsakega pesnika. In Dunaj, ki ga omenja v pismu, je kakor simbol za svet življenja. Tragika spoznanja je vsebina njegovega umetniškega dela.

Toda ni mi na tem, da bi razlagal lepoto Prešernove pesmi, moja beseda bi bila ob Prešernovi pesmi šibka satira, ki sem jo spisal samemu sebi. Tudi ne vidim svoje naloge v tem, da povdarim resničnost Prešernove pesmi. Kajti eno je res: nobena pesem ne more biti globoka, če ni resnična. In o resničnosti Prešernove pesmi bi se dalo pisati knjige.

V temno dobo je stopil Prešeren. In njegov glas je bil kakor glas proroka, ki si odgovarja sam, ko je okoli mrtva tišina. Stopil je med narod, ki se je prebudil že s Trubarjem, a mu ni hotel dati nikdo duševne hrane. In naša tedanja vzgajajoča inteligenca, ki je merila narod, ki je rodil Prešerna, ta narod, ki je bil globok v svojem molčanju, ta inteligenca je merila globino naroda po svoji lastni plitvini. In tako se je zgodilo, da so proslavljali Bleiweisa in Luko Jerana, dvoje naj-

večjih zaviralcev našega narodnega razvoja in da so Prešerna pozabili. Najbolj prazni ljudje tedanje dobe so Prešerna zakrivali za tedanja korifejo Koseskega, za katerega skoro nikdo več ne ve. Toda Prešeren je pel še dalje, prorokoval je svoji pesmi vstajenje in zmago, zato, ker je bilo v njej ono naše življenje, ki je zmago hotelo.

Prešeren je moral čakati skoro 20 let, da ga je odkril Stritar. In takrat se je izkazalo. Pesnik je kakor drevo. Deblo strohni, zlato sadje ostane. Prešeren je 17 let ležal v grobu — mogoče je že strohnel, njegove pesmi so ostale. Sedaj leži pesnik v grobu že 75 let, njegove pesmi so še žive. Kajti življenje in svežost jim daje večno lepoto, ki je zapisana v njih. Bodo večne, ker je v njih upodobljena pokrajina duše, ki stremi k lepoti, ki živi v svoji sproščenosti večno življenje. In večne bodo, ker je vanje položeno celo življenje, ne samo življenje pesnika, ampak življenje celega naroda, ki ga je pesnik uzrl v svoji duši in ga objel s svojo ljubeznijo in besedo.

Zato nisem prišel, da komentiram njegove pesmi, da jim določim ritem, stih in obliko. Njihov ritem je ritem življenja, ki se je boril pesnik zanj, njegov stih išče večnosti, a njegova oblika išče najpopolnejše lepote.

Tudi nisem prišel, da kličem pesniku slavo. Sam jo ima, večna je, ker je iskal večnosti.

A rad bi eno, da v tej temni dobi, ko smo pozabili, čemu živimo, da vzamemo v roke njegove poezije in da poizkušamo dobiti v njih one moči, ki pomaga v trpljenju in v borbi, ki daje človeku vero v življenje, ki kaže življenju cilj. Kajti posebna lastnost globokih in lepih duš je, da pokažejo svoje življenje, da pokažejo edino pot, ki jo mora hoditi duša: k Lepoti. In taka duša je bil Prešeren. Mi pa moramo najti v njem poti k Lepoti. In to naj bo naša tiha, a svečana in globoka proslava ob petinsedemdesetletnici njegove smrti.

16. februarja 1924.

Bratko Kreft:

Predsmrtni dnevnik ruskega pesnika Aleksandra Bloka.

(1880 — 1921.)

Ruska revolucija ni prišla kot nekaj nepričakovanega, ampak kot nujna zgodovinska posledica razmer kapitalistične družbe. Svet je slutil, da tam zgoraj, pod zakrknjenim in po ljudstvu drvečim carizmom nekaj tli, kar bo nekoč vzplamtelo v strašen požar. Mnogim pesnikom in pisateljem je služila bodoča revolucija sproščenja kot proroštvo in uteha v hrepenenju po novem življenju ruskega delavca in kmeta. Ko pa je l. 1917 prišla z vsem svojim razmahom, ko je preplavila Rusijo z mogočno rdečo zastavo vseobčega upora, ko je nastal boj za življenje in smrt, je mnogi izmed njenih prejšnjih prorokov niso hoteli spoznati. Pregrozna se jim je zdela, niso je mogli sprejeti v

svoja estetična, lirične blagoglasnosti vajena srca. Mnogo jih je bilo, ki so do njenega nastopa samo koketirali z njo. Predrevolucionarna doba nasilja in svetovne vojne jih je s svojim težkim ozračjem navdahnila ter postala vsebina njihovih del. Mnogi so se proslavljali kot predborci, glasniki ponižanih in razžaljenih, vseljubitelji matjuške Rusije, večni sovražniki carizma, borci za svobodo itd. Revolucija pa je napravila konec s takim žonglerstvom, jih preizkusila, mnoge izvrgla, nekateri pa so se že predčasno sami obrnili proti njej. Aleksander Blok, eden izmed prvih lirikov ruske Moderne, je že leta 1905 zaslutil mogočni pogon bodoče revolucije. Njegove pesmi so izliv bogoiskateljskega religioznega čustva, s katerim je do svoje smrti gledal na vse življenje, tudi na revolucijo 1917. On je eden izmed tistih, ki so revolucijo sprejeli in ji skušali slediti v nasprotju z onimi, ki so kakor knez Merežkovski, Zinaida Hippius, Bunin itd. predčasno izginili iz njenega vrvenja, da se ji postavijo z najreakcionarnejšimi sredstvi po robu, da zanikajo in izdajo Rusijo, prej vedno ljubljeno in poveljčano matjuško. Rusija je z revolucijo ločila one, ki jim je bila ljubezen in njeno osvobodjenje samo pozerstvo, od onih, ki so jo ljubili s trpečo ljubeznijo in se trudili zanjo v njenih najtežjih dneh — v revoluciji.

Blok je v vrvečem čustvovanju ob priliki najhujših revolucionarnih dni pogledal na ulico boreče se Rusije in napisal poleg »Skitov« znano poemo »Dvanajsteri«. V njej je združil posamezne trenutke iz krvavih dni, pokazal dvanajstero raztrganih, podivjanih, na vse pripravljenih borcev vstajajoče Rusije, ki blodijo v snežnem zametu noči po ulicah. S puškami v rokah gredo, da se bore in da si pribore, kar se je tako nejasno, tako težko in trpeče javljalo že desetletja v notranjosti ruskega delavca in kmeta. Strašni so, vseuničujoči, vsepobijajoči, kar bi jim skušalo odvzeti ali iztrgati bodočnost. Trpijo, ker trenutki so tako vzdušni in preteklost še lebdi nad njimi. Tako gredo v snežnem zametu po ulicah in streljajo v zimsko noč. Pred njimi rdeča zastava, v rokah morilno orožje, v srcih hrepenenje in pogum umreti vsak trenutek za »svjatuju Rus«.

Ko pesnik gleda na to raztrgano tolpo, ko ji prodre do duše, zagledajo njegove vizijonarne oči v snežnem zametu pred dvanajstorigo rdečih apostolov belovenčano postavo — Jezusa Kristusa . .

Kakor še nedavno znova na mrtvega generala Brusilova je tudi takrat histerično caristična emigracija planila po Aleksandru Bloku. Nekateri, ki so ga poznali kot iskrenega, iskajočega človeka, so ga skušali braniti in opravičevati češ, da je napisal satiro, da se norčuje iz vsega itd. Po njegovi smrti pa se je našel dnevnik iz dni revolucije, njegova predsmrtna izpoved, v katerem je jasno izpovedal svoje spoznanje in obenem svoj gnev zoper one, ki jim je bila revolucionarnost samo stisnjena pest — v žepu.

Ozračje tistih dni je ilustriral s krepkimi, realističnimi primerami, ki obenem pričajo o njegovi pažnji na takratne dogodke, dnevnik sam pa je eden izmed značilnejših dokumentov preloma.

V njem spoznamo vso tragiko človeka, ki je ves čas skrbno iskal novih poti, povsem drugih, po katerih je šla revolucija. In ker je

svoje iskanje nadaljeval tudi v revoluciji, je našel in spoznal njeno neizogibno, življenju edino primerno pot. Tako je nastal v njem prepad med starim in novim svetom. Iskal je mostu, a ga ni mogel najti deloma radi prenapetosti (1921), deloma radi tega, kakor pravi v dnevniku, ker je bila njegova notranjost še preveč izpolnjena s starim svetom. Njegovi zapiski so plod duševne raztrganosti, povzročene po revoluciji v marsikaterem intelektualcu, ki je spoznal njeno neobhodnost in rojstvo nove Rusije. Odločiti se ni mogel, ampak je taval v nepremostljivih prepadih med novim in starim svetom. V avgustu je bila petletnica njegove smrti in v dokaz, da je bilo z Blokom marsikaj drugače, kakor so pisali naši politični dnevniki v svojih kulturnih koticah, in obenem v spomin njegove smrti, sem prevedel odlomke iz njegovega dnevnika, ki so izšli v časopisu »Vorwärts«, New York.

5. januar.

Najljubše opravilo intelektualcev je — protestirati. Če se zapre kako gledišče, zapleni časopis ali razruši cerkev: vedno so protesti na dnevnem redu. Značilen dokaz o splošni praznoti intelektualcev; prej se niso brigali ne za časopise, ne za cerkve.

Zoper moč sile protestirati je samo gesta. (Jetičnost.) Sovražiti internacionalizem se pravi ne imeti čustva za moč nacionalne zavesti.

K vsaki stvari se skuša zavzeti neko drugo, boljše, čistejše stališče. Oh, sodrga! Domača sodrga!

Zakaj »konstituant«? Samo zato, ker volim jaz kakor vsi drugi? Slepovolimo, ne da bi razumeli. In kako more mene kdo drugi zastopati? Samo jaz lahko zastopam sebe! Volilna laž! (O podkupovanju, s katerim so se proslavili Amerikanci in Francozi, niti ne govorim.)

Česa je treba? Vasice, ki ima svoje zborovanje, svojo cerkev (samo eno — malo, belo), svoje pokopališče! Nasprotno pa meni Oldenburg (slavni raziskovalec Orienta, generalni sekretar ruske Akademije znanosti. Op. pr.) »Velika kultura je mogoča samo v veliki državi!« Tako je bilo vedno. Oh, bilo, bilo! Prokle za zgodovinska indolenta! Ali mora res biti vedno tako?

Kultura se mora preosnovati. Intenzivno sovraštvo proti parlamentarizmu, konstituenti itd. Kajti prej ali slej bo kak Miljukov (odličan član stranke konstitucionalnih demokratov, takozvanih kadetov; takrat zunanji minister provizorične vlade. Op. pr.) dejal: »Osntek zakona je bil pri tretjem čitanju od večine odklonjen!«

Vse — umazan sneg, watercloset, stara baba v avtomobilu, Merežkovski, nek pes vzpenja v Tavriškem vrtu svojo nogo ob plot, M—Il W... ropoče po klavirju (buržujška vlačuga) in njene kulture je konec.

Gospoda X. (tako mi je dejala njegova hčerka) in gospo Z. je naše ljudstvo razočaralo.

Nemške provokacije. Medved čepi na njihovih ušesih. Kje imate svojo muziko, proklete barabe?

Da bi bili vsaj bankirji, uradniki, buržuji! Pa so vendar intelektualci!

Ali pa so mogoče duševni zakladi tudi — buržujška dobrina?

Njihovi — gotovo!

Toda država (vaša konstituenta) še ni vse. Tudi zrak je še.

O, novih svetov ognjeni svit,
daj, da razgorim v tvojem žaru!
o Rusija, Rusija, Rusija, odrešenik
vseh onih, ki pridejo za nami!

Čustvo neugodja (muzikalično čustvo, etično v našem jeziku) — kje ga imate? Kakor buržuji trepečete za svoje žepe!

Iz glasu gospodične izza moje stene zveni topost, — dolgočasje: Ali pokopavajo penate? Ali praznuje coprnica svatbo? Kdaj bo že vendar noseča? Saj vedno zahaja nek kornet k njej!

In če postane noseča, pride na njeno mesto druga mrhovina, ki bo v pričakovanju kakega ulanskega žrebca ravnotako tulila!

K vragu z vsem tem, k vragu! Pozabiti, spomniti se česa drugega!

7. januar.

Umetniku je lahko ideja ljudskega zastopništva, kakor vse abstraktno, samo v trenutku navidez zanimiva, v dnu pa jo sovraži.

11. januar.

Rezultat brestlitovskih mirovnihi pogajanj (to se pravi: rezultata ni, kakor pravi »Novo življenje« — od socialdemokratskih internacionalistov v Peterburgu izdan časopis, pri katerem sodelujeta med drugim tudi Martov in M. Gorki, ki se repenči nad bolševiki).

Nobenega — dobro!

Toda boleš treh in pol let (vojna, patriotizem) je treba odplahnuti!

Le kaži na zemljevid, nemški lump, nizkotni buržuj! Anglija, Francija, vzpnita se na zadnje noge! Svojo zgodovinsko misijo bomo kljub temu izpolnili! Če tudi s svojim »demokratim« mirom ne morete očistiti sramote svojega vojnega patriotizma, — uničiti naše revolucije, potem niste več Arijci! In mi na široko odpiramo vrata proti vzhodu. Gledali smo vas z vašimi očmi, dokler ste imeli obličje. Vašo spakedranost pa bomo gledali s svojim škilastim, zvitim, prodirajočim pogledom: postali bomo Azijati in vzhod se izlije preko vas.

Iz večih kož se bodo strojili kitajski tamburini. Kdor samega sebe tako oskrunja, — kdor je tako lažnjiv, ni več Arijec!

Mi smo barbari? Tudi prav! Potem boste spoznali, kaj so barbari. Edino naš krvoločni, strašni odgovor bo vreden človeka!

Evolucija, napredek, konstituenta — sama zastarela šara. Strup, ki ste nam ga nudili, smo občutili mi bolj kakor vi. (Renan.)

Življenje je analfabetsko. Življenje je resnica. Lažljivo kakor je — je vendar resnica — in bode v oči kakor časopis »Resnica« (»Pravda«, glasilo ruske komunistične stranke. Op. pr.) po vseh uličnih oglih.

Življenja ni mogoče prepleškati. Kar Evropa prepleškava — prepleškava fino, nežno (Renan, duh znanosti; duševna naobrazba, esprit gaulois, angleška komedija), mi (ruski profesorji, beletristi, socialno se udeležujoči) ga pa lahko samo sivo in umazano razmažemo, surovo pregnetemo. Z rokami svojih intelektualcev (dokler bodo nemuzikalni, ostanejo topovske tarče, barbarsko orožje) izpolnujemo svoje zgodovinsko poslanstvo — (intelektualci so pri tem težki delavci, ki opravljajo robato delo) — razgaliti resnico. Mi smo poslednji Arijci. Resnica je samo norcem dostopna. Da bi človek našel samega sebe, bi se moral (kakor pravi legenda) učiti, kako bebec postane pameten. Mislim, da je to pokvarjena legenda (neka poznejša, izmišljena).

V čem je Renanova tajnost? Zakaj njegove banalnosti niso banalne? To je zapopadeno v umetnosti: v jeziku in godbi. Evropa (njegov tema) je umetnost in smrt. Rusija je — Življenje!

14. januar.

Dogajajo se prav čudne stvari: »inteligentni« ljudje, ki so pridigali revolucijo, ki so bili preroki revolucije, so se izkazali kot njeni izdajalci. Bili so strahopetci, hujskači, buržujska sodrga, vlačugarji. Dolgo, predolgo sem smatral pisatelje kot posebne izvoljence. To je moj abstraktum. No, in pisatelj (Merežkovski. Op. pr.) »Julijana Odpadnika«, »Tolstoj in Dostojevskega« se sedaj prav nič ne razlikuje od »Peterburškega časopisa«. Tega si človek ne more razlagati kot posledico utrujenosti. V resnici je bila vsa njihova revolucija nasproti caristični vladi — samo stisnjena pest v žepu.

— — — To je torej vzrok njihove bojzani pred omračenostjo. Sedaj pa se je pokazalo, da fantazirajo o lastni omračenosti, zgrajeni na nepremičnih podstavkih lastne strahopetnosti in patriotizmov.

Se prodali bodo nesrečno Rusijo.

18. januar.

— — — Zopet stud, ki ga občutim po obisku zimske palače (če tudi so sobe pospravljene in je pohištvo urejeno). V zimski palači se nahaja nekaj državnih uradov. Tragika položaja. (Premalo jih je.) Boleš se me poloteva — mogoče radi nezmožnosti, mogoče radi »intelektualcev«, mogoče radi različnih jezikov, ki jih govore. In zraven tega nekaj dobrega, prijaznega.

Pred nami leži veliko in odgovornosti polno delo. Toda gospodje nadintelektualci se nočejo tega dela udeležiti. (Blok misli tu na znano sabotažo uradnikov, inženerev, profesorjev, učiteljev itd. ki po nastopu boljševiške vlade niso hoteli opravljati svojih poslov in tako zavlačevali ureditev države. Op. pr.)

Kar sem še zapopadel: delovna stran boljševizma, ki sledi njegovi leteči, krilati. Ravno tukaj bi bila potrebna pomoč intelektualcev. Ljudstvo ima svoja krila, v znanju in vedi pa mu je treba pomagati. To zapopade človek šele polagoma. In ali res ne bodo mnogi »znalci« prišli sem? ...

20. februar.

Razglasilo se je: Svet ljudskih komisarjev je pripravljen skleniti mir z Nemčijo. Kadeti (člani stranke konstitucionalnih demokratov. Op. pr.) se repenčijo in dvigajo svoje glave.

Ljuba (Blokova žena, igralka. Op. pr.) je stokala pri slovesu Rodgerja v igrokazu »Elevation« (patriotismus et ma femme), ker v njem objokujejo stari svet. Dejala je: sprejemem novi svet, mogoče še ga vzljubim. Staremu pa se še ni odpovala in tako je uprizoritev pokazala sledove vsega tega, kar se je devetnajst stoletij nakupičilo.

Da.

Patriotizem je nesnaga. (Alzacija-Lorena — francoski želodec, premog.)

Religija je nesnaga (popi in podobno). Najstrašnejša misel teh dni je: ne gre toliko za to, da so rdečegardisti nevredni Krista, ki gre z njimi, ampak za to, da gre ravno On z njimi, ko bi moral na njegovem mestu biti nekdo drugi.

Romantika je nesnaga. Vse, kar se je kot nežen prah sesedlo v dogmah, kar je postalo pravljico, — je sedaj nesnaga. Le nekaj član je ostal.

Samo vzlet in vzgon; vzlet, iztrgaj se, sicer te doleti na vseh potih poguba!

Mogoče bo ves (evropejski) svet zaradi tega podivjal, se splasil in se še bolj pogreznil v svojo lažljivost. Toda to ne bo trajalo dolgo. Težko je boriti se zoper rusko »bolezen«, ker je Rusija s svojim zdravjem inficirala že ves svet. Vse dogme se majo, večnega obstoja nimajo več. Vsako gibanje je nalezljivo.

Samo kdor je tako ljubil kakor jaz, ima pravico sedaj sovražiti. In poglobiti se smem v samega sebe. Moja globina je blesteča, v praznem modrem etru plavajoča zvezda.

21. februar.

Nemške čete nadaljujejo svoj pohod.

Gospodična za mojo steno poje. Neka sodrga ji pomaga. Vse — samo slabotna senca, zadnji zvoki buržuazije.

Če je povzročil človek toliko grozot v življenju, mora vsaj častno in dostojanstveno umreti.

Petnajsttisoč mož z rdečimi zastavami gre Nemcem nasproti.

Zaboji z bombami in puškami.

X. je vstopil v bojno armado.

Sicer ni nobene »realne politike« več. Preostaja samo: vzleteti. Moje razpoloženje je boljše kakor v marsikaterem trenutku preteklosti... Ljuba telefonira... »Blodečemu psu« (Komedijantsko gledišče) in ponuja moje »Dvanajstere« v uprizoritev.

Sundberg: »Skiti« odgovarjajo »obrekovalcem Rusije«. Svetovno zgodovinski dogodki se ravnokar ponavljajo.

26 februar. Noč.

V mojem stanovanju za tenko leseno steno životari nek buržuj s svojo rodmino. (Nepotrebno je imenovati njegovo ime, stan itd.)

Je krtačasto ostrizen, spreten, vse svoje življenje je bil visok uradnik, ima vrečice pod očmi, gube pod trebuškom; diši po svežem moškem perilu; njegova hčerka igra na klavirju, njegov tenorski glas pa odmeva za steno, po stopnišču, dvorišču, stranišču, povsod kjer pač ukazuje. Povsod ga je najti. Vsemogočni! Daj mi toliko moči, da se iznebidim jeze do njega, ki moti moje življenje na stanovanju, mi stiska grlo, oklepa misli. On je vendar ravno taka dvonožna žival kakor jaz. Osebnost mi ni storil ničesar žallega. Toda duši me od sovraštva, ki meji naravnost na patološko histeričen stud in uničuje moje življenje.

Vstran od mene, satan, vstran buržuj, tako daleč vstran od mene, da se ne bova dotikala, niti videla ne slišala. Ne vem, ali sem boljši ali slabši od njega. Toda on mi je skrajno odvraten, kakor sredstvo za bruhanje, stran od mene, satan!

1. marec.

Najvažnejše je ne izgubiti prisotnosti duha.

Strasno si želim mirnega dela: vendar krilatega, prokletstva sproščenega dela. Jaz sem bolj kakor kdaj fatalist (ali kakor vedno).

Rdeča armada? Kopanje strelskih jarkov? Literatura? Vedno novi in novi načrti.

Da, imam zaklade, ki bi jih lahko delil z ljudstvom.

Čaadejev je dejal: treba je tudi skozi to izkušnjava.

Revolucija — nisem samo jaz, ne samo jaz — temveč mi vsi.

Reakcija — je osamelost, nenadarjenost, gnetenje gline.

4. marec.

... med večerom in nočjo, po čaju, sem se vzdramil iz težkih sanj — spal sem tri ure.

Nekaj se godi. Treba je biti pripravljen. Razven godbe nas ne more rešiti nič. (Za godbo naziva Blok vse ono, kar nosi v sebi svobodo človeštva, ljubezen, pravico, novega človeka itd. Op. pr.) Evropa je skoraj štiri leta neprenehoma javne nesramnosti počenjala (grešila zoper duha godbe...), ne spleča se, še vnaprej se s tem baviti, ker jeza nad vojno izpodriva važnejša premišljevanja.

Devet desetih Rusije (nečesa, čemur smo dali to ime) resnično ne obstoja več. To je bil že davno gnil bolnik: sedaj je poginil, ni pa še pokopan; smrdi. Debelotrebni malomeščanje divje časte drag spomin mrliča.

Kitajska in Japonska (po nemških in angleških časopisih) stojita trenutno pred durmi. Tako — se maščuje še vedno obrekovanje godbe.

Mirovna pogodba z Nemčijo je podpisana (včeraj ali danes). (Ne zavedam se pomena tega dogodka in ne vem, kako bo vplival na vojne operacije, to se pravi, če bodo trenutno prekinjene ali ne; tukaj si o tem ni nikdo na jasnem. Vendar ni to bistveno.)

»Upreti se« in ne »boriti se« je ganljivo. Bojim se, da sploh nikoli ne gre za to. Kajti filozofija tega je: moralo spraviti z godbo. Godba pa se z moralo ne bo spravila. Obstoja pohlep po antimoralnih stvareh (n. pr. da so bolševiki »izdajalci«). Domovino, čast, nrvnost, pravo, patriotizem in druge mrliče je treba pokopati, da bo godba pripravljena spraviti se s svetom.

Dozdevno se nekaj odigrava, to se pravi pretresenje med sedanjim trenutkom (neodločnost) in bodočim izlivom rumene krvi v belo (v uničenje vsega naštetega). Evropa boleha na sklerozi, ni prožna in se bo še celo histerično obnašala (ponosna bo in bo iz strahu pred nasiljem svojo belo arijsko kri rumenim pod nos tiščala itd.) to se pravi, vedno znova nastopati zoper godbo, ki se mora uveljaviti.

Moje stanovanje leži proti vzhodu, marsikaj se vidi iz njega.

10. marec.

Vse vsakdanje, zemeljsko, dan na dan isto je ogabno.

Kaj je umetnost?

Življenju, zemeljskemu iztrgati tuje, to, kar ni njegovo, kar je nagrabilo. (Lenin seveda ni o tem govoril.)

Marksisti so najrazumnejši kritiki in bolševiki imajo prav, če se radi »Dva-najsterih« boje. Vendar... tragedija umetnika ostane njegova tragedija. Sicer pa: če bi v Rusiji res obstajalo duhovništvo in ne kopa moralno topih ljudi duhovniškega poklica, bi že davno spoznali, da je Kristus na strani rdečegardistov. Nemogoče je protiviti se tej resnici, ki mora biti onim, ki so čitali in premislili evangelije, povsem jasna. Pri nas pa je navada, da se verne kristjane izbčuje iz cerkve, in ta vihar v vodni steklenici kali že itak kalno (prekalno) spoznanje velike in male buržuazije in intelektualcev.

Rdeča garda — je voda na mlin krščanskih cerkva (kakor tudi sektantstva in vsega, kar se preganja. Kakor je bilo bogato judovstvo voda na mlinu absolutizma, samo, da noben monarh ni pravočasno tega spoznal).

V tem je nekaj najgroznejšega (če bi se samo razumelo). V tem je tudi slabost rdeče garde: otroci železnega stoletja: obubožane lesene cerkve sredi odvratnega letnega sejmišča, po katerem se pokolebavajo pijanci.

Ali sem Kristusa »slavil«? Konstatiral sem edino le dejstvo: če človek pogleda na tej poti v stebrovje snežnega zameta, zagleda »Jezusa Kristusa«. — Vendar sovražim včasih sam to žensko vizijo.

31. maj.

Po sprejemu knjige Zinaide Hippus (pesnica, žena Merežkovskega, bivša prijateljica Blokova, ki pa je zavzela najostrejšo stališče zoper oktoberski prevrat. Merežkovski, ona in še dvojica so pred leti izdali v emigraciji knjigo »Država Antikrista«, v kateri s histerično onemoglostjo napadajo bolševiško Rusijo. Danes je knjiga ob vidiku vzpenjajoče se Rusije že precej pozabljena. Op. pr.) sem ji hotel odgovoriti. Sklenil sem to storiti v verzih. (Mišljena je pesem: O žena, besno ponosna... Sledeče pismo je prilepil Blok v dnevnik. Op. ur.)

»Odgovarjam Vam v prozi, ker Vam hočem povedati več kakor Vi meni; to je več kakor lirika. Apeliram na Vašo človekoljubnost, Vaš razum, Vašo nobleso, Vašo tenkočutnost, ker nočem niti ignorirati niti žaliti, kakor ste to storili Vi. Zato ne apeliram na mrtvo nedolžnost, katere Vam nič manj ne primanjkuje kakor meni.

Usodepolna praznota je v meni in v Vas. Ali je to nekaj silno velikega, in potem si tega ne smeva medsebojno očitati; tega ne bova odločila midva; ali pa je nekaj malega, nekaj privatnega med nama — potem pa se sploh ob vidiku zorečih dogodkov ne spleča o tem govoriti.

Rad bi Vas na kratko opomnil samo na nekaj osebnega: naju ne loči samo leto 1917, temveč že leto 1905, ko sem v življenju še malo videl in spoznal. Najboljše sva se razumela za časa najtemnejše reakcije, ko je še vse najvažnejše snivalo, bdelo pa samo postransko. V meni se ni izpremenilo nič (to je ravno moja in Vaša tragedija), toda poleg postranskega se je vzdramilo najvažnejše. Vedno sva si nekaj prikrivala. Vozel tega prikrivanja se je vedno bolj zavezoval, kar je bilo čisto naravno in je težko leglo na naju, kakor je bilo pač vsenaokrog težko prenašati in so se vsi vozli trdno zavozlali, — treba jih je bilo presekat.

Veliki oktober je vse presekal. S tem pa ni rečeno, da življenje ni zavozlalo novih vozlov — ravnokar jih zavezuje. Seveda ne bodo stari, — ampak povsem drugi vozli.

Ne vem (ali mogoče vem?), zakaj niste videli pozdravov oktobra za oktoberskimi spakami, ki jih je bilo zelo malo in bi jih lahko bilo več.

Ali ne veste, da (»stare«) Rusije ne bo več, kakor ni Rim trajal do petega stoletja po Kr. r., ampak je končal že v prvem letu prvega stoletja? Ravno tako ne bo več Anglije, Nemčije, Francije. Ali ne veste, da se je svet že preustrojil? Da se je »stari svet« razblinil?

Fran Zwitter:

Dijaška stanovska organizacija.

Sodobna liberalna država ne priznava obveznih stanovskih organizacij. Liberalizem je pač zmagal v dobi, ko je padala moč starih stanov (plemstvo, duhovščina, malomeščanska obrt in trgovina), novi stanovi (industrijsko delavstvo, kmetijski stan dobe po kmečki odvezi) pa še niso bili formirani. Meščanstvo pa je zmagalo z gesli popularizirane prosvetljene filozofije 18. stoletja, ki pozna le celoto, »suvereni narod«, in pa posameznike, ki se jim naj pusti kar največja svoboda (neomejena osebna in gospodarska svoboda, svoboda vere, govora, tiska). Vsaka obvezna stanovska organizacija pa nedvomno omejuje tako pojmovno svobodo, zato so bili razpušteni cehi, prepovedane stanovske organizacije, štrajki in zadruge. Loi Chapelier francoske revolucije pravi: »Ena izmed temeljnih podlag francoske ustave je uničenje vsake vrste korporacij državljanov istega stanu in poklica. Prepovedano jih je na novo ustanavljati pod katerokoli pretvezo in v katerikoli obliki. (Vošnjak: Ustava in uprava ilirskih dežel str. 222.) Ko pa se je izkazala vsa lažnjivost liberalne svobode, ko je svobodna konkurenca pospešila zatiranje gospodarsko, dasi ne juridično slabejših, so začeli ti iskati samopomoči

v združevanju, v stanovsko-politični, strokovni in zadružni organizaciji. Liberalna država se je morala umikati, v njeni sredi so rastle mogočne stanovske organizacije kot klica nove državne organizacije. Danes nimamo le obveznega socialnega zavarovanja (ki je tudi nasprotno svobodi posameznika), ampak n. pr. v Nemčiji obratne svete (Betriebsräte) industrijskih delavcev in kolektivno delovno pogodbo. Na Angleškem pa igrajo Trade Unions ogromno vlogo in so postale praktično obvezne. Rusija pa je sploh uvedla sovjetski sistem. Vzporedno s težnjo za novo družbo, ki navdaja vedno nove stanove, gre stanovsko organiziranje in tudi zmaga obojih mora biti skupna; kako bi si tudi mogli misliti realizacijo glavnih teženj tega gibanja, socijalizacije in odprave neomejenega razpolaganja z zasebno lastnino, brez mogočnih sindikatov. To vsesplošno gibanje pa stavlja nove naloge tudi študentom.

V srednjem veku, dobi obrtnih cehov, so živeli scholari v internatih, kolegijih, bursah pod nadzorstvom svojih magistrov, torej v zelo ostri organizaciji. Od reformacije dalje nastopajo svobodnejši burši, prikrito se javlja društveno življenje v našem smislu, dokler ni prinesla liberalna revolucija študentom akademske svobode. Društveno življenje se zdaj hitro razraste, prevladujejo politična (n. pr. liberalci — klerikalci) in družabna društva, važno je vprašanje duela, a za stanovske, zlasti ekonomske probleme še ni zanimanja, ker so študentje večinoma iz bogatih rodbin. V Nemčiji se pa vendar javljajo semtertja splošno-dijaške združitve, n. pr. dijaški parlament l. 1848, proti koncu 19. stoletja pa obstoja že celo gibanje za avtonomnim stanovskim zastopstvom akademikov, stvarjajo se »Studenten-Ausschüsse« in »Permanente Studentenkomitees«. Pri nas pa je postalo v predvojnih letih posebno važno gnotno vprašanje akademikov, ko je naraščal dotok iz proletarskih slojev in ko je realistični duh časa uvidel smešnost paradiranja in fraziranja študentov, »upa in nade naroda«, s praznimi želodci.

Vojna je prinesla tudi v tem oziru velik preobrat, ki ga naj zasledujem najprej v Nemčiji (po delu Helm Winkötter: Die Organisation der Deutschen Studentenschaft,« za druge države nimam materiala). Na univerzah prevladajo študentje-vojaki z izgubljenimi vojnimi leti, gospodarski položaj je obupen, duh časa pa kliče za organizacijo in avtonomijo. V tej atmosferi nastanejo »Allgemeine Studenten-Ausschüsse« (A. St. A.) na posameznih univerzah, ki se združijo l. 1919 v Würzburgu v »Organisation der Deutschen Studentenschaft«. L. 1920 pa je pruska vlada priznala novim organizacijam značaj uradnih organov univerz in jim tako podelila javno-pravni karakter. Naj navedem nekaj točk iz delovnega programa A. St. A.:

- popularizacija univerze;
- reševanje strokovnih vprašanj (s sodelovanjem zastopnikov fakultet, oz. strok);
- televadna in športna organizacija in vzgoja akademikov;
- socijalno-politična vzgoja dijaštva;
- stanovanjsko vprašanje študentov;
- dijaška menza;
- posredovanje počitniškega in postranskega dela akademikom;
- ustanovitev dijaške posojilnice, banke, hranilnice, ferijalnega doma;
- obveščanje o raznih študijah in svetovanje poklica;
- soudeležba akademikov pri ljudskih visokih šolah;
- posredovanje knjig in časopisov, olajšave (gledališče itd.).

Društvo ima svoj odbor (Vorstand) in zbornico (Kammer), ki se volita, ter razne odseke. Volitve se vrše po fakultetah ali pa enotno, v vsakem slučaju so pa

strokovna društva po članih, članarini in delu včlanjena v organizmu A. St. A. Nemogoče je pa bilo to seveda pri drugih, zlasti političnih društvih, kljub vsem poskusom. Za gospodarske zadeve obstoji poseben »Vermögensbeirat«, ki je sestavljen iz zastopnikov akademikov, docentov in starešin univerze. A. St. A. imenuje dijaško polovico članov disciplinarnega sodišča za akademike, reprezentira in izraža želje dijaštva pri univ. oblastih in je posvetovalen organ za vsa študijska vprašanja.

In pri nas? Neki elementi so čutili potrebo, da s strelom v Mestnem domu razženejo akademsko podporno društvo in od tedaj mora vsak reven študent le v »napredno« ali »klerikalno« menzo. Kdor je pa »naprednjak«, lahko vrhtega še stanuje v Akademskem kolegiju. Tako se rešuje pri nas stanovska vprašanja. Končno je nastal Svet slušateljev ljubljanske univerze, ki je zgrešen že po svojem sedanjem notranjem ustroju. 7 odbornikov ne bi moglo rešiti niti majhnega dela naloge n. pr. nemške dijaške stanovske organizacije. Oni nemški program bi lahko Svet sprejel v celoti; seveda bi bilo treba prej razčistiti n. pr. vprašanje, ali je dijaška menza stvar želodca ali stvar političnega prepričanja. Za tak program bi bilo treba svet razčistiti in včlaniti v njem zlasti vsa strokovna društva.

O smislu dijaških stanovskih organizacij vlada tudi v Nemčiji precejšnja nejasnost. In vendar je dejstvo, da se organizirajo najbolj tisti stanovi, ki se jim slabo godi. Med dijaštvom pa narašča število revnih študentov, ki jim niso stanovska vprašanja le stvar parade, ampak predvsem problem kruha. Zato se bo dijaštvo čutilo vedno bolj zainteresirano za ta vprašanja, obenem pa bo rasla zavest solidarnosti z drugimi organiziranimi stanovi. Študentsko stanovsko gibanje je le del procesa sindikaliziranja naše družbe, ki je sodobnemu človeštvu sredstvo za rešitev globokih socialnih vprašanj. Vsak delavec v tako pojmovanih dijaških stanovskih društvih pa ima lahko zavest, da je med bojevniki za novo družbo organizacije in dela.

F. Veber:

Sokrat.

(Moderna slika iz davne preteklosti.)

Sokrat v rodbini in javnem življenju.

C. Z vidika historične verjetnosti.

Za odločitev vprašanja, kdaj se je pričelo Sokratovo javno delovanje, se naslonim predvsem na Platonova dialoga »Karmides« in »Protagoras«, ki spadata po svoji sceneriji v l. 433/29 pr. Kr. V Karmidu se vrača Sokrat od bitke pri Potideji (l. 439/29) ves vesel v Atene, da obnovi običajne razgovore s svojimi prijatelji, in v isto dobo spada po Platonu samem tudi »Protagoras«. Oba dialoga pa prikazujeta Sokrata kot priznanega vodjo nekega filozofskega krožka, ki si ga je torej ustvaril pač že pred tem časom. Iz tega povzemam, da je Sokrat pričel izvajati svoj učiteljski poklic približno l. 440/39, torej kot pozneje Krist okoli 30 let star. V tem stiku pa je morda še važnejša druga Platonova izjava, ki nas hoče očitvidno poučiti tudi o

neposrednem nagibu Sokratovega javnega delovanja. V »Apologiji« namreč poroča Sokrat, da ga je na zadevno vprašanje prijatelja Kairefona delfsko svetišče imenovalo »najmodrejšega« med vsemi ljudmi. In da bi izvedel, kaj božanstvo s tem misli, pravi, da je pričel s preizkuševanjem ljudske modrosti. Tem potom je prišel do prepričanja, da so najbolj omejeni prav oni, ki slove sicer kot veliki modri-jani, in da so priprosti ljudje pouku vsaj dostopnejši. Vsi pa da so brez spoznanja samega sebe in brez jasnih motivov svojih dejanj. Prav zato vidi v omenjenem izreku božje povelje, naj si izvoli za svoj življenjski poklic vzgojo ljudi, ki bo najboljše odgovarjala tem dvem smerem njegovih dotedanjihkušenj.

K temu je še pripomniti, da hoče Sokrat izrecno izpovedati golo resnico in da se še sklicuje na Kairefonovega brata kot pričoj; in tudi Kairefon, ki je med tem umrl, je točno označen po svojem značaju in celo po politični pripadnosti. Glede istinitosti tega sporočila torej, se zdi, ne more biti pravega dvoma. Kako naj bi tudi Platon mogel v času, ko so še živeli Sokratovi učenci in prijatelji, biti povsem neresničen tam, kjer gre za konkretni in vsem znani dogodek iz Sokratovega življenja in ne za kak teoretični nauk, ki si ga je seveda že tedaj tolmačil vsak po svoje. In vendar nastane prav zdaj šele glavno vprašanje. Saj je jasno, da Sokratovo prosvetno delovanje ni moglo oni izjavi v Delfih šele slediti, temveč da je prav taka izpoved predpostavljala prejšnje njegovo javno udejstvovanje. Rešitev te historične uganke pa prinaša dejstvo, znano predvsem iz poznejšega Platonovega lastnega javnega delovanja. Mislim tu na takozvani esoteričen in eksoteričen krog Platonovih učencev: v prvem krogu se je vršil pouk nekako »strokovno« in je bil namenjen samo ožjim ali znanstvenim adeptom Platonove filozofije, predvsem takim, ki naj bi sami postali njegovi nasledniki; drug krog pa je obsegal ostalo širšo in najširšo javnost in pouk se je vršil tu nekako »poljudno« ter je bil namenjen samo praktično-vzgojnim svrham. In kakor se javlja ta razlika jasno in izrecno šele pri Platonu, največjem neposrednem Sokratovem učencu, tako moramo doumevati, da je bila značilna tudi za Sokratovo lastno delovanje. Tudi to je obsegalo ožji in širši krog ljudi, je bilo tudi »esoterično« in »eksoterično«. Tako ima n. pr. še današnja razlika med univerzo in takozvano ljudsko univerzo, med znanstveno-seminarskim in samoljudskim poukom svoje idejne korenine že v Sokratovih metodah javnega pouka.

To dejstvo pa je zdaj že na prvi pogled z omenjenim Platonovim sporočilom v tako tesni zvezi, da oboje druga drugo podpira. Saj Platon ne pravi, da bi Sokrat po sprejemu delfskega izreka svoje prosvetno delo sploh šele začel, pač pa da ga je delfsko božanstvo nagnilo k temu, naj preizkuša (vse) ljudi in določa stanje (splošno-) človeške modrosti. Jasen je ta Platonov mig in nas v zvezi z načinom njegovega lastnega (in gotovo tudi v tem oziru od Sokrata prevzetega) udejstvovanja sili k spoznanju, da je Sokrat javno deloval že pred časom one delfske rabsodbe, toda samo še v krogu ožjih učencev in somišljenikov, torej samo — esotično, dočim ga je šele ta rabsodba vedla k temu, da je pozneje raztegnil svoja vpra-

šanja na širše sloje, takorekoč na vsakega človeka, kjerkoli in kadar koli ga je srečal. In to domnevo potrjujejo, se zdi tudi vse ostale znane podrobnosti. Tako so prvi njegovi učenci bili večinoma sinovi bogatih in plemiških staršev (kot n. pr. Alcibiad in Platon), ki so po svojih zvezah kaj lahko dosegli, da je delfsko svetišče njihovo navdušenje za Sokrata končno tudi na zunaj sankcioniralo. Drugič nastopa Sokrat tudi pri Platonu v vseh prizorih iz te prve dobe kot miselni vodja ožjega kroga skrbno izbranih prijateljev. In tretjič tudi Aristofanovi »Oblaki« še ne poznajo delfskega izreka, iz česar utegnemo sklepati, da se je moral izvršiti še po l. 423. Sicer pa najde ta mejnik svoje posebno potrdilo tudi — v Sokratovi poroki. Videli še bomo, da se je Sokrat poročil zelo pozno, prej ko slej v dobi Kikejskega miru (421), torej star okrog 50 let. In to je umljivo: če je hotel, da zadosti delfskemu ukazu, prestopiti meje dotedanjega ožjega svojega delovanja in se vsega posvetiti odgoji vsega atenskega ljudstva, je moral obenem skrbeti zato, da prevzame kdo drug vodstvo njegovega gospodarstva, ki ga je bil, kot smo svojčas slišali, podedoval po svojih starših. V tem smislu torej moremo tudi njegovo poroko spraviti v stik z vprašanjem po glavnih mejnikih te druge dobe njegovega življenja in dobimo tako več ali manj jasno sliko njegovega naučnega udejstvovanja od prvih početkov njegovega javnega nastopa.

Kot sem svojčas prvo dobo njegovega življenja mogel razdeliti na dve polovici, od otroško-mladostnih dni pa do sestanka z njegovim učiteljem Arhalajem (469—452) in v čas te naučne dobe do samostojnega javnega nastopa (452—okrog 440/39), tako razpade tudi njegovo lastno prosvetno delovanje v dve polovici, izmed katerih obsega prva le udejstvovanje v ožjem krogu in traja približno od l. 440/39 do l. 421, druga pa pomenja poleg tega udejstvovanja splošnojavno in v tem smislu najširše Sokratovo delovanje in traja od l. 421 pa do njegove smrti (399). In obe ti polovici deli na zunaj dvoje: izrek delfskega svetišča in sledeči Sokratov vstop v rodbinsko življenje. Predvsem pa naj sledi kratka podrobnejša karakteristika prve polovice, ki je tudi historično tem važnejša, ker izvirajo končno samo iz nje tudi vse poznejše sokratične šole in bi si brez nje ne mogli misliti ne Platona ne še poznejšega Aristotela.

Okrog Sokratove močne osebnosti so se pričeli zbirati nadarjeni mladeniči iz najuglednejših atenskih rodbin, pa tudi nekateri kaj revni, kot jih Platon izrecno navaja (n. pr. Antisten, Aristodem, Apolodor i. dr.). Mnogi izmed njih so se oklenili Sokrata iz najrazličnejših stranskih nagibov, n. pr. da bi postali dobri govorniki, si pridobili vsakojako praktično znanje itd., k Sokratu jih je gnalo časih tudi golo stremljenje po izbrani in nevsakdanji zabavi, demonska moč njegove osebnosti in interesantna nevsakdanost njegove vnanjosti, kot moremo to nedvomno trditi n. pr. prav za Alkibiada. Tako pa ni čuda, da so marsikateri iz teh mladih od njega zopet odpadli, n. pr. taki, ki pri njem niso našli tega, kar so iskali, posebno ko so se bili uverili, da je Sokratu n. pr. lepa vnanjost samo povod, da opozarja na notranje lepoto, na krepostno življenje, ki mu je v zvezi z jasnimi načeli prvi in glavni pogoj tudi za vsako stremljenje, ki naj se po pravici imenuje

uspešno. Taki mladeniči kakor tudi oni, ki so prišli k Sokratu le vsled prvotnega mladostno-nezrelega entuziazma, so se umljivo njegove vzgoje kmalu naveličali in njih poprejšnja ljubezen do Sokrata se je časih spremenila v ljuto sovraštvo; nebrzdani in tiransko razpoloženi Kritija je za to najlepši primer. Vse to dela tudi umljivo, da je Sokrat sam polagoma postajal previdnejši pri izbiranju svojih prijateljev, da je uvedel določeni čas za preizkušnjo in po njegovem preteku manj nadarjene ali sicer, predvsem moralno nesposobne ali sploh izločal iz svojega kroga ali jih vsaj pošiljal drugim učiteljem, po Platonu posebno Prodiku. Posebno previden pa da je bil pri zopetnem sprejemanju takih, ki so bili sami od njega odpadli, pa jih je kes gnal k njemu nazaj. V takih slučajih, da je sledil le izrecnemu glasu svojega »daimonija«. Šele relativno pozno so se tem potom končno izločili iz te pisane družbe nekaki stalni Sokratovi pristaši in častilci, ki so tvorili jedro njegove »šole«, če jo smemo tako imenovati. Kajti, v tem sta edina Platon in Ksenofon, ta šola ni bila dogmatično-programatična; pač pa mentalno-vzgojna in je imela Sokratovo osebnost le za svoje umsko-nravstveno središče in težišče. Zato nahajamo tudi med temi stalnimi ali vsaj relativno najstalnejšimi člani Sokratove šole tri vrste ljudi: osebe, ki so se čutile Sokratu blizu samo s čustveno-praktične ali značajne plati, osebe, ki so imele neki smisel tudi za teorijo, pa le pasivno-receptivno, niso pa bile tudi same miselnotvorne, in končno samostojni mladi misleci in poznejši ustanovitelji lastnih filozofskih šol. V prvo vrsto spadajo imena, kakor Kriton, Sokratov ožji rojak, sodobnik in prijateljski mecen, Kinrefon, eden najnavdušenejših Sokratovih čestilcev, njegov kaj jezični brat Kairekrat, dalje sentimentalni Apolodor, ki se je pozneje zrušil ob Sokratovi smrtni postelji. V isto vrsto spadata tudi Alcibiad in Kritija. Drugo vrsto zastopa predvsem Ksenofon, nekaj praktično usmerjen športni mislec brez lastnega globljega miselnega poleta. Tretjo vrsto pa tvore predvsem osebnosti, kakor mladostni Fedon iz Elisa, Euklid iz Megare, Aristip iz Kirene, Aishin, Antisten in Platon, največji Sokratov učenec, ki je mislim svojega učitelja prodril do dna in tudi posamezne njihove strani razvil v vsestransko harmonično enoto, dočim so ostali drugi le pri poedinih in več ali manj značilnih takih straneh Sokratove miselnosti; tako sta Sokratov ljubljenec Fedon in Euklid razvijala po svoje le strogo logično stran Sokratovih misli, Aishin jih je podajal v umetno-izpiljenih dialogih, Aristip se je naslonil na praktično stran Sokratovega mišljenja in zagledal v ugodju princip življenja in Antisten je v isti smeri kot tako načelo postavil premaganje samega sebe, dosegljivo le po notranji nezavisnosti od vseh potreb, tudi od Aristipovega ugodja.

Kakor vidimo, je sestajalo tudi orisano jedro Sokratove družbe iz najrazličnejših tipov, ki pa jih je za časa njegovega življenja še vse družila v harmonično enoto njegova čarobna osebnost in ki so tudi po njegovi smrti pri vseh nastalih razlikah videli glavni svoj cilj v tem, da proslave njegov spomin in uresničijo njegovo duševno oporoko. Kot prikazujejo to enodušno vsi dialogi, je vladalo med njim in nje-

govimi učenci predvsem pristržno razmerje, ki se je javljalo v tem, da je imel Sokrat živo zanimanje tudi za vsakojake zgolj osebne skrbi vsakega svojih učencev, da je n. pr. ubožnemu pomagal do novega zaslužka, da je pomiril brata, ki sta se bila hudo sprla, da je navajal svoje bogatejše mlade prijatelje k pomaganju revnejšim, da je vodil svoje učence z očetovskim nasvetom tudi pri izbiranju državnih poklicov itd. Zato pa je imela ta mladina do njega tudi polno zaupanje in se je zatekala k njemu kot svojemu očetu v vseh, tudi najmanjših zadevah. Zato je tudi umljivo, da si je v vedno večji meri nakopaval, zavistno jezo mestnih očetov, ki so mu očitali, da jim odtujaše srca njihovih sinov, in da je končno eden izmed njih, tovarnar Anitos, postal njegov smrtni tožitelj. Sploh je dobivala ta skupina Sokrata in njegovih učencev v vedno večji meri značaj nekake družine in se je notranja vez, ki jo je prevevala, javljala tudi na zunaj, n. pr. v obliki skupnih pojedini, ali da so se v to svrhu enostavno zbrali ali pa da so skupno sledili vabilu kakega posameznega, tudi tujega gostitelja. Na dnevnih sestankih so se vršila skupna razglabljanja, ki so imela, kolikor nas o tem poučujeta Platon in Ksenofon, ponavadi trojni povod. Sokrat je pričeval svoja dialektično-etična vprašanja ali z naslanjanjem na kak dnevni dogodek ali pri preizkuševanju novince ali pa pri skupni interpretaciji kakega pesnika, posebno Homerja in Hezioda. Zanimivo je pri tem, da izvemo iz Platonovega »Protagore«, kako Sokrat pri svoji interpretaciji pesnika ni ostajal pri vnanji črki, temveč zahteval, da se najde predvsem misel in tendenca pesnitve.

Vse to dela tudi naknadno jasno, kako so postajali Sokratovi učenci sami polagoma deležni najboljših strani njegovega življenja, umskega in nraštvenega. In prav v tem stiku je opomniti, da tu tudi ni bilo mesta za tedaj jako razširjeno nenravno ljubezen do lepih mladeničev. Sicer je tudi Sokrat izhajal iz starogrškega naziranja o harmoniji med telesno lepoto in duševno sposobnostjo, toda pri vsaki priliki je poudarjal kot glavno drugo, ki da jo moremo in moramo doseči tudi pri najnasprotnejši telesni vnanjosti. In vzporedno s tem je enako pri vsaki priliki najostreje grajal in obsojal vse nasprotne strasti, kar mu je pozneje doneslo n. pr. odpad in sovraštvo nepoboljšljivega Kritije. Tudi oni Alcibiadov govor, ki sem ga svojčas bil postavil na čelo temu drugemu delu, je za vse to najlepši primer, kakor tudi za ljubezen in spoštovanje, ki so ga imeli do njega vsi oni, ki so mu v stremljenju, priti do čim večje notranje popolnosti, ostali do konca zvesti.

(Dalje.)

Nikdar se ne pokaže vest v večjem sijaju, kakor če stoji osamljena proti vsem. Ellen Key.

Vsi dalekosežni glasovi so govorili besede ključavnosti. Ves svet obsegajoče misli so bile misli prevrata. Ellen Key.

ZAPISKI.

Ferdo Delak:

Av gust Cernigoj.

Pred dvema leti sva se srečala v Ljubljani, družili so naju skupni cilji in tako sva si lahko začrtala pot, ki jo sedaj hodiva skupno, dasi ločena drug od drugega. Černigoj je tedaj prišel iz Nemčije. Študiral je na weimarski stavbeni šoli, kjer je bil učenec slavnega Walterja Gropiusa¹, najaktivnejšega od sposobnih mož Nemčije. Študiral je torej na šoli, ki jo lahko imenujemo eno prvih evropskih aktivističnih šol v smislu sintetičnega stremljenja. Ni čuda, da je kot taka vzbudila ta šola veliko zanimanje v Nemčiji, Franciji, saj skuša vsako sintetično enoto praktično uporabiti.

Svoje delovanje v Ljubljani imenuje Černigoj sam prvi odmor svojega stremljenja. Cilj mu je bil vzbuditi v naših krajih zanimanje za umetnost konstrukcije, ki bi morala najti med slovanskimi narodi najbolj plodna tla. V ta namen je priredil tudi dve razstavi. Na lanskoletni razstavi v srednji tehnični šoli je nastopil s propagando konstruktivizma: konstrukcije in motorji, osnutki in pisalni stroji, reklamni lepaki in dvokolesa, med in nad vsem tem pa veliki pokončni, poševni ali pa tudi narobe postavljeni napisi, ki so oznanjali, da je kapital tatvina, da je izobrazba delavca in kmeta nujno potrebna, da mora umetnik postati inženir itd.

Na letošnji pa je dokazal preživelost starih oblik s tem, da je predstavil razkroj pasatističnih umetniških oblik v impresionizmu in to umetno konstrukcijo razvoja podprl s citati o novi umetnosti.

V načrtu je imel še tretjo izključno konstruktivistično razstavo — a predčasno je moral zapustiti Ljubljano in preselil se je v Trst. V Ljubljani je učil en semester na tehnični srednji šoli. V tem času je sintetično uveljavil najkočljivejša vprašanja v arhitekturi; hotel je na tej šoli uveljaviti nov tip stremljenja, a v delu so ga ovirali učitelji, ki niso imeli radi izpodkopanega programa na stvari več interesa.

Akcijo za sintetično uveljavljanje najkočljivejših vprašanj v arhitekturi je za njimi prevzel **arh. Spinčič**, človek istega mnenja in stremljenja, ki jo je pripeljal do končne zmage na razstavi stavbene šole, dasi nosi ta razstava še pečat obupnega konservatizma, ki ga je pa treba pripisati učiteljem in programu šole. Tu vidimo tudi nov naslov arhitektoničnega oddelka, ki skuša premagati prostor v sintetični obliki.

Ing. arh. Kregar je bil ena glavnih sil, ki je skušal simpatizirati z mladimi aktivističnimi močmi, češ da se je kolikortoliko približal temu značaju.

Radi protislovja s programom šole je moral Černigoj zapustiti zavod, češ da slednji ni imel od njega nobene koristi.

Tako je prišel v Trst.

Ko sem mu pisal, da pridem za par dni v Trst, sem prejel od njega sledeč zanj karakterističen list:

»Sedaj sem v Trstu. V nesramno vročem solncu kapitalističnega primorja delam med učinkovitimi proletarskimi množicami. Zaposlen sem materijelno v tovarni za težko industrijo in sem za mehko, rafinirano ljudstvo na razpolago kot

¹ Walter Gropius izhaja iz Darmstadtskih kolonij, katere lahko označimo kot izhodišče nemške umetne obrti.

sintetik. Nesramno občutljiv za vsako škodljivo tradicijo plavam kot oče nad železnimi stroji v vsakdanjem delu za kruh.«

Dobiva se v ateljeju, ki mu ga je dalo brezplačno na razpolago vodstvo italijanske (!) ljudske šole. Slike, kip, konstrukcije, osnutki, scenični načrti, knjige — eno pri drugem, eno na drugem — in med vsem on s projekcijskim aparatom, ki mu služi pri predavanjih. Govorimo o enem in drugem, končno pa prideva na glavno vprašanje:

Kaj je umetnost?

Kaos: dan, noč + človek = ritem. Čas, v katerem živimo, je dolgočasno bister, premočno določen + nevidno dihajoč. Človek si ustvarja hišo = dom = skupno domovino, ki živi v svetu. Človek je žival krute volje, mehkega doživljanja, ropotnega življenja.

Umetnost je gori navedena analiza + istočasno sinteza čitatelja samega, to je: njegova avtonomna sila.

Umetnost ni pedant, filozofija, prokletstvo, cerkev, cirkus. Umetnost je le umetnost, reci: sinteza časa s podpisom izrazite individualnosti, v celoti = sinteza. Umetnost vratarjev, natararjev, bankirjev, škofov itd. je umetnost slaščičarne: banalni paradoks, ne torej pristni paradoks.

Umetnost je borbenost ne le junaške epične klobasarije, ampak pobožne krvoločnosti, to je intuitivna lepota, ki služi človeku za kolektivno »Trade mark«.

Nočemo individualne umetnosti!

Nočemo religiozne = mistične umetnosti!

Nočemo vojaške = dekorativne umetnosti!

Hočemo pa človeško umetnost, to je sintezo. Kaj pa naj bo ta sladka-jeklena beseda? Nič drugega kot ilustrativna volja, ki služi človeku kot oblika = forma (morala, etika itd.).

Umetnost je celokupno stremenje časa in prostora v katerikoli enoti, bodisi v arhitekturi, slikarstvu, kiparstvu, pesništvu, glasbi ali plesu.

Umetnosti ni treba reformirati, pravi Hindenburg, **umetnost je treba premagati.**

Nova umetnost je svetla, prozorno fiksna, dinamično čuvstvena.

Nova umetnost je konstruktivna, to je destruktivno zidajoča.

Nova umetnost je nastala v času kaosa, izčistila in premagala je prostor.

Borimo se proti Cezanskemu in nemškemu idiotizmu = ekspresionizmu, kakor tudi proti angleškemu trgovskemu parobrodstvu. Biti hočemo barbaro-geni. To je parola balkanske narave, živeti hočemo sorodno s celokupnim svetom v dinamični obliki aktivizma.

Nova umetnost mora biti enostavno komplicirana, dostopna mora biti novi generaciji, ne pa kavarniškim frakarjem.

Kot »sinteza« časa stavimo umetnost konstruktivne logične enote kot edini faktor sodobnega stremjenja. Zato pa: glejte predstraže v umetnosti po vsem svetu, v prvi vrsti v Rusiji, kjer je propadla cerkev, vse ostale bedarije posameznikov pa so kakor modne revije Pariza.

Treba je borbe, volje in vztrajnosti!

Moderni oder.

Oder, sam mora biti le toliko prostoren, kolikor je pač potreba za tri do štiri ljudi, ki se na njem krečejo.

Prostor, ki smo ga imenovali oder, je treba določiti na podlagi te ali one vsebine, ki jo pač zahteva ta ali ona igra. Izpopolniti prostor potom barv, luči, zvoka v ritmično gestikuliranje = mimično dejanje v času in prostoru.

Barve, luči v prostoru in času imenujemo scenično opremo, združeno z lučjo zvoka (dejanje) v prostoru in času (oder in gib).

Ta sintetična skupnost igre je sama na sebi scenična dekoracija od začetka do konca igre.

Utemeljitev tonskega aktivnega življenja pomeni dati delu tempo, kakor v glasbi, in s tem potencirati igro do vrhunca, to je: dvigniti dejanje do maksimuma vrednote in najsi bo to drama, komedija ali pantomima, ali pa mimično koloriranje koreografske vprizoritve.

Moderno opremljeni oder je ekonomičen, to je: z najmanj sredstvi skuša doseči največji učinek, ne da bi prenapolnili dejanje s prevelikim hotenjem.

Dekoracija igre naj daje izraz funkcije, to je vsebine igre, ne pa samo zunanji efekt, ki lahko ubije igro in nje gestikuliranje in koloriranje. Dekoracija igre ni nič drugega, nego objektivno predstavljena grafična vsebina igre. To se pravi: V dekoraciji igre mora dejanje živeti kakor slika v okviru.

Moderni teater temelji na stopnjevanju se izmenjavajoči luči-sence, to je: v menjajočem se razpoloženju igre se menja tudi dekoracija. Radi tega mora moderni režiser gledati na to, da se kuliserija izpreminja, to je, da je dinamična, ne pa stalna = statična od začetka pa do konca vprizarjanja.

Moderni teater je dinamičen, to je: dekor in dejanje sta bistvo igre ter se izpreminjata ravno tako, kakor igra sama — od začetka do konca, ne pa samo po končanih dejanjih, kakor se to dogaja pri statičnih odrih. Te izpremembe gledalec ne sme niti opaziti, temveč mora igri napeto slediti do konca. Barve, luči, zvoki morajo biti režiserju osnovni material za upodabljanje prizora.

Sporazumno z dekoracijo morajo osebe-igravci odgovarjati kulisam, to je: igravec sam po svoji zunanosti tvori del plastične enote dekoracije in je zato odvisen od slednje.

Igravec se mora čutiti v prostoru, on ne sme predstavljati neko nezavedno obliko, ampak mora biti istočasen v istočasnosti.

Dekoracija na odru pomeni isto kar igra pisatelju. Dekoracija je nujen zvok, ki obdaja eno ali drugo vsebino, dekoracija obdaja plastično in koloristično plast igre, nasprotno pa obdajata dejansko-retorično in prostorno vsebino igre mimična gesta in zvok. Vsled tega dejstva moramo strogo gledati na skupnost zaznavanja celostrukturne vsebine igre.

Moderni režiser je pesnik, slikar, arhitekt in gledavec.

Moderni slikar je pesnik, arhitekt, kipar in slikar, ali pa ekonomski sintetik.

Oba pa sta neobhodno potrebna za ustvarjanje sintetične vsebine, ona morata predstaviti ljudstvu to, kar imenujemo teater.

Teater pa naj bo sinteza življenja, to je: duševna hrana v času in prostoru. Da je ravno danes mnogo zanimanja in borbe za moderni teater, je to znamenje časa in njegga stremljenja.

Černigojevo delovanje na Primorskem pomeni revolucijo v duhovnih enotah. Zato je njegova moč preprosto - krepke narave, senzitivnega doživljanja in sintetičnega napada.

Černigoj in vsi pristaši mlade generacije se borimo proti zastareli kulturi, proti šovinizmu v umetnosti, ne trpimo militarizma v gledališču in cerkvene plastike!

Černigoj se kot navaden delavec bojuje s stroji v tržaških pokopaliških industrijskih podjetjih; dasi šibke narave, premaga vsako fizično delo, ker dela v soncu rdečih žarkov.

Kot scenograf na šentjakobskem odru v Trstu je postavil na oder osem nad vse zanimivih, izredno posrečenih in dovršenih inscenacij, s katerimi bi se lahko ponašalo vsako večje gledališče.

Žalostno pa je, da izrablja društvo — za katerega dela z vso vnemo — njegovo umetnost v zgolj trgovsko-reklamne svrhe, ko piše, da je novo originalno inscenacijo izdelal naš umetnik Avgust Černigoj, in da se že radi inscenacije same »izplača«
priti k predstavi, da ima ravno isto društvo stalno nameščene in plačane »umetnike«; da pa ne pomore Černigoju iz njegove bede. In če bi prišlo do tega, da bi kdo vrgel kamen nanj — kdo bi ga: O, domovina... in še nekaj bi rekel Ivan Cankar.

Černigoj pa pojde v Rim.

Gorica, dne 12. VIII. 1926.

Miklošičev spomenik in slov. umetniki.

Tako. Slavnost je minila. Spomenik je odkrit. Delal ga je Nemeč, dunajski prof. Schärpe. To se je zgodilo v l. 1926 potem, ko je Ivan Cankar napisal Krpanovo kobilu, Belo krizantemo, Pohujšanje v d. š. itd. Mislili smo, da je Cankar zalegel za večno ali vsaj za dolgo. Pa ni. V Ljutomeru so odkrili spomenik rojaku slavistu Miklošiču in se prav po slovensko oddolžili njegovemu spominu. Ne samo jaz, veliko jih je povpraševalo. Nešteto vzrokov je bilo v opravičilo navedenih. Mogoče, da sem jih jaz slišal največ. Zanimalo me je in povpraševal sem z vprašujočimi. »Slovenec«
je kip hvalil in utemeljeval, da ga je zato napravil prof. Schärpe, ker ga je delal že l. 1894 in ker še hrani nek odliv. Ali ima mogoče g. Schärpe koncesijo za izdelovanje Miklošičevih spomenikov za Slovenijo? Ali bomo mogoče Prešernove spomenike večno delali po Zajčevem vzorcu, ker je prvega skrpučal Zajec?

Pa to še ni vse. Tudi v Ljutomeru so estetično-umetniško-kritično naobraženi ljudje. Tako se je zgodilo, da je kot javna tajnost krožil med drugimi vzroki (ta seveda inkognito) mogoče vzrok vseh vzrokov: dali smo ga zato Schärpeju, ker ga je že delal in to je jamstvo, slov. umetnikom pa ni zaupati. Ta stavek je bil izrečen davno pred odkritjem in je frankiral naročilo za Dunaj. Že pred tridesetimi leti so nekako tako govorili in letos je bil v Ljutomeru renoviran. Nisem policaj, da bi podrobneje raziskaval, kdo je bil izmed merodajnih faktorjev vsaj tako odkritosrčen, da ga je

v imenu šentflorjanske procesije — izdeklamiral. Izrečen je bil in po vseh kotih je smrdelo po njem. Ni čuda! Povsod toliko slovenstva, povsod toliko nacionalizma in navada, da se da tujcu delo in da se ne zaupa slov. umetniku, je seveda tudi morala postati nacionalna in kot taka priromati v Prlekijo. In da je boljše, če se slov. umetnik ne podpira in nima kruha, ker potem lažje ustvarja, je tudi že stara resnica. Kakor kresnica pa se poleg tega vendar včasih zasveti kaj drugega. Trubarja je napravil (dobro napravil) Berneker in čujte: v Kranju je delal spomenik kralju Petru — Tine Kos. On je mlad in je Slovenec in ga je vendar napravil. Pa dr. Kreku nagrobni spomenik: ali ga ni delal Dolinar? Slovenec in tudi mlad človek! Kdo mu je zaupal? Seve, Ljutomer je metropola Prlekije in te stvari ne pridejo za naše razmere v poštev. Mi moramo zastopati tradicijo.

Pa se boste na koncu obregnili ob mene mladiča in mi zabrusili račune v obraz: slov. umetniku bi bilo treba več plačati. (Schärpe je dobil 16.000 Din). Tudi to je mogoče res. In če bi se mogoče to tudi zgodilo, pa bi imeli originalno delo slov. umetnika in ne kakor sedaj kopijo nemškega profesorja. Tudi slov. umetniku bi bilo materijelno pomagano.

Naj bo že kakor hoče. To, da je delal Slovincem v l. 1926 v državi SHS Miklošičev spomenik Nemeč-inozemec Schärpe, ko so slov. kiparji iskali dela in kruha, ostane kot dokument in znamenje. Bodoči rodovi, ki bodo pisali zgodovino slov. rodoljubja v državi SHS, provinciji Prlekiji, se ga bodo častno spominjali. — V imenu probujajoče se prleške mladine protestiram proti tako nesocialnemu, nekulturnemu in škandaloznemu omalovaževanju slov. umetnikov. — Bratko Kreft. — 11. avgusta 1926.

POSLANO.

Gospodu Francetu Koblarju, uredniku »Dom in Sveta«.

Na Vaš odgovor in pojasnilo v »Dom in Svetu« ne čutim dolžnosti nadaljnega razračunavanja. Samo na ono nizkotno mesto, kjer ste označili med vrstami moja prijatelja Oniča in Premruja kot povzročitelja mojega koraka, odgovarjam tole: niti eden, niti drugi od njiju ni videl mojega poslanega, predno je izšlo v »Mladini«. Kar sem storil, sem storil po lastnem preudarku.

V tolažbo pa Vam morem navesti, da smatram svoje Poslano za pogrešeno v toliko, kolikor se obrača samo proti Vam. Storil sem svoj korak v protest proti postopanju slovenskega kulturnega urednika, katerega tip ste Vi. Kajti slovenski kulturni urednik je od svojega poklica oddaljen, kakor še nikdar. Še Aškerc je utrl v letih, ko je urejeval »Ljubljanski Zvon«, mlademu hrepenenju, ki je baš tedaj zavalovilo, pot med svet. Čutil pač ni poklica in one visoke vzvišenosti in spoznanja, ki veli današnjemu uredniku, naj zatira vse, kar se ne sklada s tem spoznanjem. On se bori. In lahka je njegova borba, kajti ob strani mu stoji denar, ki je oče našega tiska. Ali je torej bilo potrebno, da ste storili ono plemenitost proti mojima prijateljema?

Predno sem pisal prvo delo, ki je našlo milost v Vaših očeh, sem se vprašal: komu večji delež, globoki, brezobzirni resnici, ali lepoti. Posvetil sem mnogo lepoti in videl sem, da je lahko, zelo lahko. Družba pa je med tem zajela marsikatero globino, in odkrito povem Vam in vsem drugim, da jo zavidam.

Jernej Stante.

ZA IZVRŠITEV VSEH V
TISKARSKO STROKO
SPADAJOČIH DEL SE
TOPLO PRIPOROČA

TISKARNA MERKUR

LJUBLJANA, SIMON
GREGORČIČEVA UL.

TELEFON ŠT. 552 ŠT. 13 TELEFON
ŠT. 552

TISKA KNJIGE, ČASO-
PISE, CENIKE, LETAKE,
VSE TRGOVSKE TER
URADNE TISKOVINE

== LASTNA ==
KNJIGOVEZNICA

VSI NA AGITACIJO ZA „MLADINO“!

**Trgovci! Obrtniki! Podjetniki! Inserirajte
v „Mladini“!**

P. n. naročnikom, sotrudnikom in prijateljem!

Nadaljujemo. Smernice, ki so bile za podlago drugemu letniku, ostanejo še vnaprej, le da bodo izpopolnjene in jasnejše izražene. Pri občevali bomo izbor literarnih prispevkov, predvsem mladih, da bi vzgoji nova literarna generacija. Ker je slovenska literatura in splošna umetnost po prevratu izgubila zvezo s tujo moderno literaturo, bomo objavljali tudi v odlomkih prevode iz tujih literatur. V publicističnem delu se bodo članki o gledališču, literaturi, sploh o vseh panogah našega in tujega kulturnega življenja nadaljevali. V literarnem delu prinesemo prispevke iz zapuščine Srečka Kosovela, v ostalem pa bodo sodelovali gg. Janko Glaser, Alfonz Gspan, Vinko Košak, Bratko Kreft, Anton Ocvirk, Radivoj Rehar in dr. V publicističnem delu pa gg. Bož. Borko, Ciril Debevec, Ivo Grahor, Ciril Kočevar, Franc Onič, dr. Slodnjak, dr. Veber, univ. profesor, dr. Vurnik in Pero Šegota (s članki o novejši srbohrvatski literaturi) itd. Imena, izmed katerih so nekatera že znana iz slov. kulturnih revij in ki jamčijo za povzdigo Mladine v revijo za vse kulturne probleme.

Naročnikom se toplo priporočamo, da plačujejo naročnino redno, ker nas prvič s tem takoj podprejo, drugič pa nam prihranijo veliko dela, ki je združeno z iztirjatvijo zapoznelih plačevalcev. Mladina bo letos izhajala redno in stane celoletno 40 Din (dovoljeno je tudi polletno plačevanje), za dijake 30 Din. S točnim plačilom — točna postrežba. Vsem prijateljem pa polagamo na srce, da povsod pridno agitirajo za Mladino, da jo zahtevajo v vseh kavarnah in knjigarnah in da se pri naročnini spomnijo tudi na tiskovni sklad Mladine. Mladina je sprejela veliko nalogo nase in da bo to nalogo lahko v slov. kulturnem življenju izvršila, jo podpirajte vsi, ki ste za napredek in sproščenje iz gnile naše sodobnosti.

Kdor prejme prvo številko, naj takoj plača naročnino ali pa številko takoj vrne, ker ga sicer smatramo za naročnika.

Posamezna številka stane 5 Din.

Uredništvo in uprava »Mladine«, revije za vse kulturne probleme.
Ljubljana, Kolodvorska ulica 7.

**„Mladina“ je življenje. „Mladina“ je mladost.
„Mladina“ je smrt gnili sodobnosti!**

VSI NA AGITACIJO ZA „MLADINO“!

